

4. Гусак Н. Щастя в етичній концепції “конкордизму” Володимира Винниченка : дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.07. Київ, 1999. 164 с.
5. Кошова І. “Конкордизм” Володимира Винниченка: у пошуках формули щастя. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vchu/N178/N178p051-063.pdf (дата звернення: 25.02.2018).
6. Фромм Е. Мистецтво любові. URL: https://24tv.ua/zdorove_zhittya_tag5270. (дата звернення: 25.02.2018).

This article presents system of philosophy of V. Vinnichenko about concordism. The fundamental concepts of the philosophy of concordism are developed, harkening back their connection with the problem of human and his happiness. The philosophy of concordism is considered within the context of Ukrainian intellectual tradition, thereby the cognation of concordism philosophy with the philosophy of Ukrainian cordocentrism is being noted.

Keywords: concordism, discordism, spiritual health, happiness, spiritual illness, harmony, disharmony.

УДК 159.964: 17: 124.5

Ольга Радченко

ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНЕ ТА ЕТИКО-АКСІОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ СВІДОМОСТІ У ВЧЕННІ К.-Г. ЮНГА

К.-Г. Юнг вивчає свідомість як поєднання Я і психічних факторів та у єдності свідомого і несвідомого. Цілісність Я як центру свідомості і моральності є дуже важливою. Руйнація цілісності Я призводить до криз між жіночим і чоловічим, вірою і знаннями, моральної шизофренії. У статті розглянуто філософсько-психологічні та етико-аксіологічні аспекти цієї проблеми.

Ключові слова: свідомість, свідоме, несвідоме, Я, вчення К.-Г. Юнга, релігія, психологія, філософія, етика, аксіологія.

XX ст. є особливим етапом у розвитку сучасного суспільства з надзвичайною динамікою усіх його сфер (зокрема, науки і технологій), інтенсифікацією соціальних процесів і змін. Це породжує і феномен масової людини, яка може загубитися у натовпі. Водночас постає колосальне зростання можливостей соціальної реалізації окремої особи, посилюється можливість її впливу на інших, спільноту (через Інтернет, інші засоби масової комунікації одна людина може спілкуватися з ким завгодно, розповсюджувати свої думки, спонукання до дій тощо) [4, с. 175]. Тому зростає значущість і потреба дослідження психіки людини (раціонального та ірраціонального) у контексті соціальних взаємозв'язків. Етика, аксіологія постійно отримують новітні завдання: які морально-аксіологічні правила, принципи, ціннісні ієрархії, сенси дозволять забезпечити якісне, бажане, ефективне співіснування людини зі світом у їх закономірності і мінливості. С. Кові зазначає потребу зміни сучасної парадигми (теорії, пояснення, моделі чогось іншого як карти певної території). Зокрема, цьому сприятимуть впливи етики характеру та етики особистості як соціальних парадигм, спрямованих на реалізацію тривалого щастя й успіху [3, с. 35]. Сучасність показує потребу синергетичності, у тому числі й психолого-філософського, етико-аксіологічного поєднання вирішення основних сенсожиттєвих потреб людини у світі стрімких науково-технічних, світоглядних змін сучасного світу.

Полеми спільних сучасних європейських досліджень філософії і психології постають проблеми сутності людини, її психіки, взаємозв'язку зі світом, пошуків найкращих типів взаємин для віднайдення свого місця, призначення у цьому світі. Особлива увага у житті сучасної особистості привертається до межі між свідомим і несвідомим, що досліджується зокрема, у вченні Карла-Густава Юнга. Осмислення цього вчення відбувається насамперед з позиції психології. Сучасні українські дослідження надбань К.-Г. Юнга застосовуються й для аналізу процесів політики, культури, соціальної психології, філософії, етики, аксіології. У цій статті опираємося на наукові доробки

таких авторів, як О. Бойко, Г. Дичковська, О. Донченко, О. Забужко, С. Кримський, М. Лук, В. Петрушенко, Ю. Романенко, Н. Саноцька, В. Хамітов та ін. Об'єктом цієї статті є твори К.-Г. Юнга та критична література щодо особливостей осмислення свідомості людини (у зв'язку з несвідомим). Предметом – вчення К.-Г. Юнга про свідоме у психіці людини з філософсько-психологічного та етико-аксіологічного аспектів. Аксіологія, як наука про цінності як сенсоутворюючі начала людського буття сприяє більш концептуальному дослідженню найважливішого у житті людини і спільноти.

К.-Г. Юнг вважає, що самоусвідомлення життя людини, його повноти триває все життя. Складовими психіки є свідоме і несвідоме (особисте і колективне). К.-Г. Юнг високо оцінює результати у дослідженні *несвідомого* Е. фон Гартмана, З. Фрейда, А. Адлера та опирається на опрацювання вказаного поняття у філософії І. Канта, Г. Ляйбніца. На противагу фрейдівому розумінню несвідомого з розглядом розумових процесів як статичних, К.-Г. Юнг обирає динаміку і взаємозв'язок, відносність. Цей психоаналітик визначає психологію як науку насамперед про свідоме та про “продукти того, що ми називаємо несвідомо психічним” [8, с. 13]. Так виявляється взаємозв'язок свідомого і несвідомого у психіці людини, де посередником взаємодії з несвідомим є свідоме.

Свідомість людини, є продуктом сприйняття і орієнтації у зовнішньому світі [8, с. 15], зв'язком *психічних факторів* з *Я*. *Я* постає центром поля свідомості: охоплює емпіричну особистість і виступає суб'єктом усіх особистих актів свідомості; стає трансформатором невідомого внутрішнього і стороннього зовнішнього в усвідомлене. Тому *Я* – “це свого роду комплекс, який ми в собі дбайливо вирощуємо” [8, с. 17]. Цей комплекс має 2 складові: 1 – загальна обізнаність щодо свого тіла, свого існування; 2 – дані пам'яті як певна ідея про своє попереднє буття. Увага, бажання людини завжди спрямовані на *Я* як цілісний центр свідомості людини, осердя моральності. Вдалим для сучасного емоційного інтелекту є порівняння К.-Г. Юнга: *Я* – це магніт, який притягує змісти з несвідомого і зовнішні враження.

К.-Г. Юнг визначає 2 ряди (види) функцій свідомості: 1 – *ектопсихічні*, 2 – *ендопсихічні*. Перші – це системи орієнтації на основі зовнішніх фактів. К.-Г. Юнг виокремлює 4 функції *ектопсихіки*: *відчуття*, *мислення*, *почуття*, *емоції*. *Відчуття* за допомогою функції свідомості людини повідомляють, засвідчують, що Щось існує. *Мислення* виявляє у найпростішій формі, чим є певна присутня річ, називає її, тобто, вводить поняття як елемент судження, умовиводу; *мислення* визначає це Щось [8, с. 18]. *Почуття* як реакція інформує про цінність речей для людини: наскільки важливе це Щось для людини. На відміну від класичного підходу у філософії, К.-Г. Юнг стверджує, що *почуття* – це раціональна функція. *Мислення* і *почуття* як функції взаємно пригальмовують одна одну. Прагнучи розмірковувати науково чи по-філософськи, за К.-Г. Юнгом, варто позбавлятися від почуттєвих оцінок. Натомість оцінка реалізується як важлива психологічна функція. Для повної картини світу потрібні як раціональний, так і описовий компоненти. Зазначимо, що сучасні дослідники суджень гуманітарних наук, зокрема, етики, аксіології виокремлюють 2 складові гуманітарних суджень: опис (відповідність дійсності, сфера логіки) й оцінку (орієнтир на бажане, ідеальне, сфери етики й аксіології). *Інтуїція* – особливий вид сприйняття, що проходить крізь усю сферу несвідомого, виявляється як одкровення чи диво. “Там, де безсилі поняття і оцінки, ми цілком залежимо від дару інтуїції” [8, с. 20], проявами якої є “віщі” сни, феномен телепатії тощо. *Інтуїція*, за К.-Г. Юнгом, є природною функцією, цілком нормальним і необхідним явищем для компенсації того, що не можна відчутти, осмислити, почувати через обмеження інших шляхів осягнення реальності.

К.-Г. Юнг подає 2 пари взаємопов'язаних функцій в умовній системі координат *ектопсихіки*: *мислення-почуття* (вертикаль), *відчуття-інтуїція* (горизонталь). У центрі

розташоване *Я* з певною енергією [8, с. 22]. Філософія, етика, аксіологія насамперед досліджують і базуються на мисленні, психологія ж ширше звертається і до ірраціональних функцій ектопсихіки. Тому така міждисциплінарність забезпечить повніше вивчення психіки сучасної людини з філософсько-психологічного аспекту. У цих бінарних функціях одна є домінуючою, свідомо диференційованою, інша – підпорядкованою. Підпорядкована функція, за К.-Г. Юнгом, завжди асоціюється у людини з архаїчною особистістю. При цьому воля зазвичай контролює психічні функції, однак останні здійснюються і мимовільно. Воля і намір в основному регулюють свідому диференційовану функцію. Натомість підпорядкована функція мало регульована. Якщо людина має провідною функцією мислення, вона може скеровувати своє мислення волею. Натомість така людина буде досить безпорадною у закоханості. Якщо ж людина керується почуттями, то “думки володіють нею, спокушають її, вона боїться їх” [8, с. 24]. Людина почуттєвого типу має архаїчні почуття, вона, як і давня людина, є “безпорадною жертвою своїх емоцій” [8, с. 24]. Тому тривожити почуття інших членів племені вкрай небезпечно і заборонено.

Багато сучасних звичаїв, зазначає К.-Г. Юнг, вкорінені в такій “архаїчній шанобливості” зі страху перед своїми ж: відкриті руки як знак беззбройності, преклоніння до ніг вождя як повна беззахисність, віра у нього. Перекладаючи сучасними аксіологічними поняттями, слабший виявляє повну об’єктність, залежність задля здобуття суб’єктності шляхом повного підпорядкування надсуб’єктності сильного як джерела власної буттєвості, існування. З цього приводу звернімося до етико-етологічних паралелей зі вченням етолога К. Лоренца, який вважає, що мораль властива і тваринам. Сильні істоти, добре оснащені природою для виживання (сильне тіло, гострі пазурі, дзьоб, швидкість, можливість завдати смертельного удару природнім способом) мають відповідну сильну мораль у внутрішньовидовій боротьбі. Якщо переможений визнає поразку, кориться переможцеві, то отримує “помилування”. Люди ж як слабкі від природи істоти, за К. Лоренцом, мають слабку мораль з дозволом вбивства собі подібного переможеного. За допомогою зброї люди переходять у категорію найсильніших на Землі. Проте ця сила не обмежується сильною мораллю, має архаїчне емоційне бажання знищити навіть переможеного ворога.

Людина, у якої відсутні повага і любов до себе, гідність, свобода, долучення до сенсу, не може любити, поважати інших. Одним зі шляхів компенсації меншовартості є “каїнічний гріх” (за Т. Шевченком): отримання цінності, сенсу, Божого прийняття можливе через “вбивство” конкурента (фізичне, психічне, моральне, аксіологічне). Історія про Каїна показує небезпеку такої псевдоперемоги: вбивши брата, Каїн перекрив собі усю можливість Божого благословення. Натомість, шляхом вдосконалення, наближення до ідеалу є усвідомлення власних перешкод, виправлення недоліків для наближення до любові, блага тощо. Слабку людську мораль “каїнічний гріх”, стан людини як “жертви своїх архаїчних емоцій”, за К. Лоренцом, варто замінити на сильну для блага людства. Відчуття, мислення, почуття, емоції як функції ектопсихіки як системи орієнтації на основі зовнішніх фактів стосується верхньої сфери *Я*.

Нижня сфера Его як “шматочок свідомості, що плаває в океані темних речей” пов’язана з ендопсихічною функцією свідомості [8, с. 25]. Ендопсихічні функції свідомості – це системи внутрішніх зв’язків між змістами свідомості й аксіомними процесами у несвідомому. За К.-Г. Юнгом, є пласт психічних подій, які формують щось таке, як край, поріг, кайму свідомості навкруг *Я*. Виокремлюються 2 сфери цієї функції свідомості: 1 – сфера свідомості, яка співвідносна з ендопсихічним світом, що керується функціями; 2 – світ тіней: темне, загадкове, неусвідомлена частина свідомості, що перебуває у становленні. К.-Г. Юнг вважає, що та майбутня особистість, потенціал,

що виникне через певний час, уже тут, тільки поки що в тіні. Надалі ця ідея розвинена А. Маслоу як єдність “становлення” і буття.

К.-Г. Юнг виокремлює 4 функції ендопсихіки: 1 – пам’ять, 2 – суб’єктивні компоненти свідомих функцій, 3 – емоції та афекти, 4 – інвазія, вторгнення. Пам’ять як функція відтворення пов’язує з речами, які стали підсвідомими – придушеними, витісненими чи відкинутими. Суб’єктивні компоненти свідомих функцій – супровід-реакція усіх дій свідомої функції, різною мірою мимовільний, несправедливий, неточний. Ці суб’єктивні компоненти є важливою складовою внутрішньої сторони Я і вельми болючими. Людина уникає вторгнення у світ тіні та споглядання власної тіні. Багато людей цивілізованого суспільства прагнуть цілком позбавитися тіні. Проте персоніфікацією тіні є тіло: втрачаючи тінь, втрачається тіло. Аксіологічно цю позицію висловлює М. Шелер: матеріальна і духовна система цінностей взаємодоповнюються і є однаково важливими. Іншою крайністю, за К.-Г. Юнгом, є жити власною тінню, своєю протилежністю (постійне запізнення, мимовільне заподіяння постійного клопоту для інших тощо). Емоції та афекти як умовні функції, події (з англ. e-motion – зсуватися), внутрішня сторона психіки – тінь – можуть цілком опанувати людиною: “вихід з себе”, “щось найшло”. Архаїчна людина пояснює це так: увійшов дух і повністю змінив людину. К.-Г. Юнг, сучасні філософи і психологи проявляють соціальну настанову на домінанту раціонального життя людини сучасного Західного світу. Емоції, почуття, інтуїція гальмуються, затискаються, накопичуються і вибухають у критичні моменти, як вулкан. Тому для психічного здоров’я потрібно виявляти і реалізувати усі важливі ірраціональні потреби людини, спільноти в адекватний спосіб, у балансі з раціональним. За “золотим принципом етики”, християнською заповіддю – з любов’ю і повагою насамперед до себе, потім – до інших. Інвазія, вторгнення – тіньова сторона несвідомого, яка може навіть порушити умови існування свідомості. Це нездоланні емоції, межові стани, які можуть призвести до неврозу: втрати свідомості, енергії, себе. К.-Г. Юнг зауважує, що художнє натхнення й інвазія по суті тотожні. Тому він уникає слова “патологія”, а божевільня вважає досить відносним поняттям соціального спрямування: “Ми просто перестали миритися з тими, хто не відповідає нормі, хоча все ж доводиться визнати, що зараз божевільних більше, ніж раніше” [8, с. 41].

Філософсько-психологічний підхід розв’язання проблеми *гендерної цілісності людського буття* спрямований на відновлення цінності, сенсоутворюючих начал буття і жінки, і чоловіка, на формування себе в ідентичності потрібної, важливої складової життя. Колективне несвідоме як ціле виявляється у людини формою протилежної статі: у чоловіка – жіночої, аніми, у жінки – чоловічої, анімуса [8, с. 97]. Феноменологія містичного переживання *сучасного християнства*, зазначає К.-Г. Юнг, має *пріоритет чоловічого*, “чоловічі небеса”. Трійця як канонічний образ базується на архетипі виключно чоловічого характеру. Ці небеса жіночий елемент лише терплять. Натомість християнські містики, такі як Ніклаус ван дер Флю, Гільом де Дігюльвіль подають містичний досвід архетипічного характеру з поєднанням чоловічого і жіночого начал: Бог і Богиня, Бог і “королева” (Земля) [8, с. 107]. Класичні положення вчень З. Фрейда, К.-Г. Юнга, Е. Фромма у поєднанні з екзистенціальною антропологією та метаантропологією стають основою, зокрема, актуалізуючого психоаналізу, андрогін-аналізу в сучасній Україні. Актуалізуючий психоаналіз (виникає у Києві в 90-х рр. ХХ ст.) – це взаємодія аналітика й пацієнта на рівні світоглядного діалогу для розв’язання внутрішніх конфліктів, звільнення від психічних травм і комплексів. Стратегічним завданням є актуалізація особистості: розкриття глибинних можливостей людини у творенні власного життя, нових можливостей для набуття цілісності, виходу за межі буденних виміру буття та світогляду. Цей напрям має ряд особливостей. По-перше, це аналіз проблеми внутрішньої самотності особистості як типового феномену сучасної людини,

особливо у пострадянському просторі. По-друге, це аналіз і корекція внутрішньої чоловічості й жіночості (за К. Юнгом, одними з проявів яких є дух і душа). По-третє, це аналіз впливу на особистість архетипів тієї чи іншої культури. Всі ці особливості актуалізуючого психоаналізу дозволяють йому бути доволі ефективною практикою досягнення цілісності [5, с. 17].

К.-Г. Юнг вважає однією з передумов кризи цілісності психіки людини західного світу (з XV ст.) строге розмежування між наукою і філософією. Цей процес можна порівняти з відокремленням Антея (науки) від землі (філософії). Така відчуженість розділяє зовнішній і внутрішній світ особистості, ускладнює долучення окремої особи до загального, до світу з його цінностями, сенсами. Філософія, відокремлена від науки, досліджує тільки загальні закономірності розвитку людини, світу. Так, звернення до абстрактної, узагальненої людини перешкоджає практиці долучення до буття, сенсів особистості у разі конкретної життєвої кризи. Європейська наука, за словами К.-Г. Юнга, живе власним окремішнім інтелектуальним життям, не вдаючись до духовних, релігійних переживань особи. За К.-Г. Юнгом, протестантизм має потребу віднайдення новітнього, наперед визначеного шляху душевного порятунку. Ця гілка християнства відкрита до систем, методів, які є дієвими, успішними (замінниками католицької методології), де віра – це харизма, дар благодаті, а не метод. Протестантизм особливо гостро відчуває конфлікт між релігійною доктриною і науковою істиною. Однією з передумов цього конфлікту є історичний розкол у європейській свідомості. З психологічної позиції, за К.-Г. Юнгом, цей конфлікт має 2 хибні засновки: 1 – неприродний примус вірити; 2 – неприродна віра у науку.

Натомість, віра і знання однаково потрібні. Особливо цінним видається їх взаємозв'язок для цілісної картини пояснення дійсності і життєвих орієнтирів людини і людства. Тому, за К.-Г. Юнгом, “релігійний” метод, рекомендований як “науковий”, знайде на Заході широку публіку прихильників [7, с. 37]. Європейський розум, інтелект, на відміну від східного, стає чужим природі, втрачає природні обмеження, “контролює” природу, як зовнішню, так і внутрішню, з ледь не “диявольською досконалістю” [7, с. 42]. При цьому відсутнє ясне розуміння власної неповноцінності щодо зовнішньої і внутрішньої природи. Європейці мають збагнути, що не можна робити усе, що заманеться, бо будуть повалені власною природою. Проти розриву з природою постає людська душа.

Значне віддалення від природи, свого коріння призводить до того, що “розум ... врешті решт розколовся на віру і знання; подібно до того, як усіляке психологічне перебільшення завжди розривається на внутрішньо властиві йому протилежності” [7, с. 41]. Європейцю варто повертатися не до природи у розумінні Ж. Ж. Руссо, а до власної натури, перевідкрити у собі природну людину, стверджує К.-Г. Юнг. Замість цього європейець вдається до систем, методів, що придушують природне у людині. Сучасна біоетика напрацьовує парадигму біоцентризму (замість антропоцентризму) для забезпечення подальшої можливості життя людини і природи на Землі.

Ще однією філософсько-психологічною та етико-аксіологічною проблемою сучасності постає руйнація Я як цілісного центру свідомості людини, осердя моральності. За К.-Г. Юнгом, якщо ця цілісність руйнується, наприклад, при шизофренії, то руйнуються й всі моральні критерії: центр поділений, певні частини психічного звертаються до одного фрагменту Я, інші – до другого [8, с. 17]. Звідси можливість швидкої трансформації з однієї особистості в іншу, а, отже, моральний релятивізм чи навіть нігілізм.

Сучасна маніпуляція суспільною свідомістю досить часто вдається до архаїчного поділу “свої-чужі”: свої – усі добрі і різні, чужі – злі і однакові [1]. Отже, правила моралі з повагою до собі подібних застосовуються тільки для своїх, в ідентичності

“Я+” – “Ти+”. Чужі як образ штучно сформованого ворога передбачають іншу ідентичність: “Ми+” – “Вони-”. Тоді для загального блага: “порятунку людства”, “утвердження вищої культури чи цивілізації”, “захисту прав росіян в Україні” тощо. Інші переводяться з рангу людини, гідної поваги (спільна родова сутність), на людину негідну, яка вже не підпадає під поняття “людина”, а переводиться на рівень нижчої істоти, позбавленої права життя і поваги без “дозволу господаря”. Так, люди у категорії “ворог”, стають засобом реалізації чужих інтересів. Така соціальна шизофренія знімає базові морально-аксіологічні, психічні заборони: не вбий, не вкради, поважай іншого, як себе. Вседозволеність “карателів” може випускати їх руйнівну тінь, яка діє жорстоко і насолоджується наче безкарною владою знищувати іншу людину, спільноту. Водночас, шизофренія руйнує психіку самого носія. За К.-Г. Юнгом, колективне несвідоме констелюється у великих соціальних групах і породжує публічне божевілля, ментальну епідемію, яка може призвести до революції, війни тощо. Психічне зараження такого роду майже нездоланне: людина не є собою, вона і є власне рухом: “Ви людина, і, де б ви не жили, ви можете відгородитися від подібної зарази тільки шляхом звуження свідомості, спустошуючи і обездушуючи себе, наскільки це можливо. Ви всього лише пилинка ... свідомості, кинута в океан життя, який існує сам по собі” [8, с. 52].

Для прикладу, цілком безпідставне ув'язнення українського режисера Олега Сенцова, його нелюдське утримання у російських колоніях висвітлює кілька морально-аксіологічних і філософсько-психологічних позицій. По-перше, є черговим свідченням того, що це війна, хай навіть гібридна, Росії проти України: за умов “внутрішнього українського конфлікту” громадянина України не ув'язнюють у чужій державі. По-друге, голодування Олега Сенцова, яке може призвести до смерті, свідчить про високу аксіологічно-психічну напругу ситуації: український режисер бореться за своє і ще понад 60-ти незаконно ув'язнених Росією українських громадян *право на життя*, його захист від ворогів в ім'я всього важливого для себе і прийдешніх поколінь. За аналогією, психолог В. Франкл у фашистському концтаборі зберігає своє і підтримує життя інших ув'язнених, опираючись на віру у цінність, сенс життя і про здійснення важливого у майбутньому, коли завершиться насилля і відновляться людяність й умови нормального людського співжиття здорового суспільства. По-третє, в умовах глобальної єдності сучасного людства ігнорування розгортання політичної, морально-аксіологічної, філософсько-психічної шизофренії тоталітарних суспільств, з-поміж яких і сучасна Росія, може мати наслідком поширення цієї психічної недуги і загрозу для існування людства як умовно “здорової” цілісної системи.

Тому в умовах реальних військових дій, інформаційних атак, політично-психічних вірусів, намагання позбавити українців власних цінностей, сенсів, історії, права на власне життя, сформоване тисячоліттями нашими предками в ім'я нащадків, у кожного *своя війна для миру*. Така цілеспрямована свідомість і діяльність передбачає різні виміри. Розглянемо їх за методом балансу 4-х сфер (тіла, діяльності, контактів, сенсів) позитивної психотерапії Х. Пезешкіана. По-перше, дбати про фізичне і психічне здоров'я своє і своїх рідних, близьких. По-друге, якісно працювати, з задоволенням і результатом, долаючи соціальні недуги (хабарництво, бюрократію, соціальну апатію, відмову від “сродної праці”, застрягання у трикутнику “насилник – жертва – рятівник”; виходячи за архетипи “вічного учня”, “героїзованого злочинця”, “домінування уречевленого (ситуації, минулого) над процесуальним (мотивацією, майбутнім)”, “тотожності істини і влади”, “центрованої провини”); забезпечити моральне, економічне, політичне благополуччя [2, с. 167–197]. По-третє, будувати здорові взаємини з іншими: у нормальних моральних проявах – за нормами поваги, любові, при їх порушенні – захищаючи і відстоюючи свої межі від загрозливого втручання. По-четверте, бути в єдності з цінностями, сенсами, сакрумом, що наповнюють, одухотворюють

життя, надають йому “смаку” і значущості. Це дає здатність відрізнити правду від омани, друга від ворога, адекватно реагувати для збереження і утвердження власного життя, самості, буттєвості.

Сучасні війни мають потужний світоглядно-маніпуляційний компонент симулякрійного спрямування. За допомогою новітніх методів, технологій масового впливу утворюється і вірусно поширюється брехлива парадигма, яка диктує, легітиміє, карально утверджує “право” маніпулятора володіти життям, сенсами, цінностями контрольованої маси. Таку загрозу порушення приватності й державної безпеки виявляє й оприявнює Дж. Орвелл в антиутопічному творі “1984”. Надалі термін “орвелліанство” позначає ідеї, діяльність, ідентичні тоталітарному суспільству у “1984”. Гасло “*Старший Брат пильнує за тобою!*” позначає будь-який акт спостереження, який сприймається як насильницький [10]. Для спотворення реальності застосовується “новомова” як особлива в Океанії форма з принципами “неможливо зробити (і навіть подумати) те, що не можна виразити словами”, “кожне скорочення – успіх, бо чим менший вибір слів, тим менша спокуса задуматися” [10], служінням усіх слів панівній ідеології. Замінюються поняття: “правда – це брехня”, “мир – війна”, “любов – ненависть”. Так, Міністерство Миру Океанії займається війною, Міністерство Правди – брехнею, Міністерство Любові – тортурами, а Міністерство Достатку морить голодом [10]. Про загрозу поширення комуністичного терору СРСР Дж. Орвелл попереджає у творі, перекладеному українською за згодою автора як “Колгосп тварин”.

На сьогодні проти України постійно працює “армія”, “п’ята колона” російської проімперської пропаганди як виразника пострадянської ідеології з “вищістю” російської нації, мови, російського православ’я, ідеєю панування над колишніми республіками тоталітарного суспільства, особливо над Україною (потужного територіального і людського ресурсу). Вона активно діє в теле-, радіо-, Інтернет-просторі (з політтехнологіями, троями, ботами, українськими запроданцями). Протистояти нападу симулякрійної системи можна лише вийшовши з її брехні, звертаючись до самості, архетипів, свідомості, мислення, почуттів. В основі протиотрути має бути здорова самолегітимація, правда, стратегічні основи життя української людини і суспільства. За словами Т. Шевченка, “в своїй хаті своя правда, і сила, і воля”. Хворобу легше викоринити на ранніх стадіях – для збереження життя організму, психіки як окремої людини, так і суспільства для життя теперішнього і майбутнього поколінь. Важливою є цілісна психіка, яка є умовою і водночас продуктом цілісного світогляду, з визнанням цінності, значущості себе і світу. Філософсько-психологічний підхід спрямовується на підтримку психічного здоров’я окремої людини, опираючись на фундаментальні ідеї, теорії світової філософії щодо шляхів набуття, розвитку цінності, сенсовності, які можуть наповнити індивідуальне життя.

Отже, вчення про свідоме (єдність *Я* і психічних факторів) і несвідоме К.-Г. Юнга корисне для зміни парадигми на більш сучасну, з цілісно здоровою психікою, гуманним світоглядом, біоцентричним спрямуванням. Дві складові *Я* спрямовані насамперед на теперішнє (тіло, існування) і минуле (пам’ять), що варто доповнити спрямуванням у майбутнє. *Я* (як центр свідомості і моральності) у сучасному світі має загрозу руйнації цілісності, зокрема, моральної, що призводить до шизофренії як розщеплення цього центру, спричиняє масове психічне зараження, війни (у тому числі сучасну україно-російську), деструкцію психіки людини і спільноти, занепад філософсько-аксіологічних, психічних умов співжиття людства. Для відновлення цілісності варто працювати у напрямі балансування двох видів функцій свідомості: ектопсихіки (відчуття, мислення, почуття, емоції) і ендопсихіки (пам’ять; суб’єктивні компоненти свідомих функцій; емоції та афекти; інвазія, вторгнення). Постає потреба відновлення цінності, сенсовності жіночого начала (підірваної християнством), подолання історичного

розколу віри (ірраціонального) і знань у європейській свідомості з Нового часу (неприродний примус вірити; неприродна віра у науку). К.-Г. Юнг закликає європейців повернутися до власної натури, перевідкрити у собі природну людину.

1. Бойко О. Д. Анатомія політичного маніпулювання : навч. пос. Ніжин : Міланік, 2007. 223 с.
2. Донченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика. Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення : монографія. Київ : Либідь, 2001. 334 с.
3. Кові С. 7 звичок надзвичайно ефективних людей. Харків : Книжковий клуб КСД, 2017. 384 с.
4. Петрушенко В. Філософія: Курс лекцій : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. Київ : Каравелла ; Львів : Новий світ–2000, 2001. 448 с.
5. Філософська антропологія, психоаналіз та арт-терапія: перспективність взаємодії: підхід філософської антропології як метаантропології : збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (30–31 березня 2016 р.) / за ред. Н. В. Хамітова. Київ : Інтерсервіс, 2016. 206 с. URL: <http://www.npu.edu.ua/images/file/conf/2014/01230.pdf>.
6. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме. Львів : Астролябія, 2013. 588 с.
7. Юнг К. Г. О психологии восточных религий и философии. Москва : Медиум, 1994. 254 с.
8. Юнг К. Г. Символическая жизнь. Москва : Когито-центр. 2003. 326 с.
9. Юнг К. Г. Сознание и бессознательное : сборник. Санкт-Петербург : Университетская книга, 1997. 544 с.
10. 1984 (роман). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/1984_\(роман\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/1984_(роман)).

K.-G. Jung explores consciousness as a combination of I and the psychic factors and the unity of the conscious and the unconscious. Integrity I as a center of consciousness and morality is very important. Destruction of integrity I lead to crises between women and men, faith and knowledge, moral schizophrenia. The article deals with the philosophical-psychological and ethical-axiological aspects of this problem.

Keywords: *consciousness, conscious, unconscious, I, doctrine K.-G.Yung, religion, psychology, philosophy, ethics, axiology.*